

ÉHSÉG, ÉTVÁGY

MIK EZEK?

Érzetek, melyeket az agy szigorú élettani (idegi és hormonális) folyamatok által szabályoz. Ezek az érzetek segítik elő az állat számára a megfelelő fajtájú és mennyiségű takarmány felvételét.

MIBŐL MENNYIT?

Az éhes állat elsősorban energiát akar fogyasztani, amihez az alábbiak szükségesek:

KEVESEBBET
fogyaszt
energiában
gazdag,
koncentrált,
jól hasznosuló
takarmányból

TÖBBET
fogyaszt
energiában
szegény, nagy
rosttartalmú,
nehezen
emészthető
takarmányból

ÉHSÉGÉRZETET SZABÁLYOZÓ AGYI KÖZPONT

A köztiagy alapját képező hipotalamuszban található két, a táplálékfelvétel szempontjából jelentős központ: az éhség- és a jóllakottság-központ.

A nagyagy és a kisagy között helyezkedik el a közti agyvelő. Alapi részén található a hipotalamusz, melyben - többek között - a táplálékfelvételt is szabályozó magok helyezkednek el.

MI A KÜLÖNBSÉG?

ÉHSÉG

Az állattal veleszületett ösztön, amely kínzó érzésként jelentkezik meghatározott időközönként.

Célja: a szervezet energia- és általában táplálékanyag-igényének aktiválása.

Mi szabályozza?

Belső élettani jelenségek:

- hormonok (pl. ghrelín, leptín, inzulin)
- Idegrendszer (éhség-, jóllakottság-, hőközpont az agyban)
- vérben található vegyületek mennyisége (pl. vércukor, szabad aminosav- és lipidfrakciók)
- gyomor telítettsége, összehúzódásai (éhségkontrakciók)

ÉTVÁGY

Az állat élete során szerzett (tanult) tulajdonság, mely kellemes vágyódásként jellemezhető, és bármikor felléphet (nem időszakos).

Célja: az agy jutalomközpontjának kielégítése.

Mi szabályozza?

Szorosan összefügg a környezet külső ingereinek érzékelésével és a memóriával (emlékek).

- látás
- szaglás
- ízlelés
- hallás
- tapintás
- egyéb érzékelés

ÉHSÉGHORMON

Az éhségérzetet elősegítő ghrelín hormon fokozza a gyomorsav és a hasnyálmirigy termelődését.

A vércukorszint emelkedésével mennyisége csökken.

TARTÓS ÉHEZÉS KÖVETKEZMÉNYEI

- izomerő romlása (erőtlenség, sok fekvés, pihenés)
- a fiatal állat fejlődése leáll (később nem behozható)
- a szoptató kanca teje elapad
- gyengül az immunrendszer (nő a fertőzések kockázata)
- szaporodással kapcsolatos zavarok lépnek fel
- gyomorfekély alakulhat ki
- 2-3. naptól kezdve zsírtartalékok bontása (éhezési ketózis)

MÉRGEZŐ NÖVÉNYEK KÉNYSZERFOGYASZTÁSA

1. Az éhes ló bármit megeszik.

2. Ha nincs emléke a lónak egy mérgező növényről (pl. csikókorból), akkor gyanútlanul lelegheti.

3. Ha valamilyen táplálékanyagból hiánya van a lónak, akkor az adott hiányt pótló növényt keresi (ami lehet mérgező is).

4. Szomjúság esetén a ló nedvdús növényeket keres, amelyek között mérgező faj is lehet.

ÉHEZÉS

MENNYISÉGI ÉHEZÉS

Kéves az energia és általában a táplálékanyag, amit az állat a takarmánnyal felvesz (pl. kevés a ló napi adagja, betegség miatt étvágytalan).

MINŐSÉGI (RELATÍV) ÉHEZÉS

Valamely táplálékanyagból nem vesz fel elegendő mennyiséget a ló (pl. vitaminok és ásványi anyagok hiányoznak az étrendből).

TELJES ÉHEZÉS

Sem energiában, sem minőségben nem eszik, vagy nem eszik eleget a ló (pl. éhínség, állatkinzás vagy súlyos betegség miatt).

Illusztráció, szöveg: Marton Zsófia - www.fitocavallo.hu; fitocavallo@gmail.com

Lektorálás: Dr. Mézes Miklós - takarmánytoxikológiai szakértő, egyetemi tanár; mezes.miklos@mkk.szie.hu

emésztéssel kapcsolatos zavarok

Idegrendszer, érzékelés, motorika

szájüregi problémák

Ha a ló válogat, keveset vagy egyáltalán nem eszik, akkor ennek következményeként súlyt veszít. Ennek több oka is lehet, és semmiképpen sem tekinthető normálisnak vagy elfogadhatónak! Állatorvossal vizsgáltsassuk ki alaposan!

takarmány minősége, összetétele

Az étvágygal kapcsolatosan a leggyakoribb problémát a ló étvágytalansága jelenti. A másik véglet a jóllakottságérzet hiánya. A mindennapok során az éhséghez társuló viselkedési zavarok és azok kezelése jelentenek még nagy kihívást.

ÉTVÁGYTALANSÁG FŐ OKAI

A legfőbb okok, amiért nem vagy alig eszik a ló:

- jóllakottság (teit gyomor, magas vércukorszint)
- szomjúság (blokkolhatja az éhségközpontot)
- szájüregi fájdalom (pl. fog, nyelv, íny)
- idegi bénulás
- magas testhőmérséklet (láz), gyulladás
- magas környezeti hőmérséklet (pl. nyári hőség)

- vastagbél savasodása
- gyomorfekély
- stressz
- antinutritív anyagok a takarmányban
- penészes vagy romlott, avas takarmány
- a takarmány rossz ízű, erős az aromája
- takarmány kedvezőtlen állaga

BETEGSÉG ALATTI DIÉTA

Lázás, gyulladásos állapotokban a legtöbb ló nem eszik. Egyes gyulladások (pl. tumor-nekrózis-faktor, interleukinok) rontják az étvágyat.

JÓLLAKOTTSÁG-HORMON

A zsírszövetben termelt leptin hormon üzenete: „Elég a tartalék, nem kell több evés!”. Minél több a zsírszövet a lovon, annál több termelődik belőle.

JÓLLAKOTTSÁG HIÁNYA

Egyes lovak egyfolytában, megállás nélkül esznek. Előfordulhat, hogy leptinrezisztenciában szenvednek, ami azzal jár, hogy akármennyit esznek is, nem alakul ki agyukban a jóllakottság érzete.

Mi a leptin feladata?

A téli inséges és takarmányhiányos időszakokra a ló zsírfelhalmozással készül fel. Ebben van kiemelt szerepe a hormonnak.

JÓLLAKOTTSÁG AGYI KÖZPONT

A betegség oka

Valószínűleg a túlsúlyos ló túletetés miatt alakul ki, de köze lehet a ló biológiai ritmusának felborulásához és a stresszhez is.

A leptinrezisztencia azt jelenti, hogy a zsírszövet által termelt leptin hormon egy idő után nem vált ki hatást az agy jóllakottságközpontjában. A ló soha nem érzi magát elég jóllakottnak, emiatt folyamatosan eszik.

ZSÍRSZÖVET

A legtöbb elhízott ló és póni leptin- és inzulinrezisztenciában egyaránt szenved. Mindkét állapot visszafordítható, amennyiben csökkentik az energiabevitelt (evés) és növelik az energiafogyasztást (mozgás).

EVÉSHEZ TÁRSULÓ VISELKEDESI ZAVAROK

Az éhség az állat számára stresszt jelent. Stresszhormonok és adrenalin jut a vérbe, amelyek mozgósítják az állatot, beindul a „Támadj vagy menekülj!” hatás. Tovább ront a helyzeten, ha cukorfüggőség is fennáll.

CUKORFÜGGŐSÉG

A rossz ízű takarmányt ízletesebbé teszi az édes íz (pl. melasz, glükóz, fruktóz), azonban az agy jutalomközpontjának stimulálása miatt könnyen függőség alakulhat ki.

Gyakran megfigyelhető viselkedés etetés előtt:

- fal rúgása hátsó lábbal (csánkpókra hajlamosít)
- rácson a fogszor végighúzása (fogkopásra hajlamosít)
- mellső lábbal kaparás, csapás (sérülést okoz magának)
- sunyítás, fogcsikorgatás, farokcsapkodás
- agresszió: harapás, rúgás (másik lovat, embert bánt)
- szitálás, karórágás (büfögés)

AZ ÉHES ÁLLAT
AGRESSZÍV: ÖN- ÉS
KÖZVESZÉLYES LEHET!

Az alábbiak segíthetnek mérsékelni a rossz szokást:

- ne hagyjuk nagyon megéhezni a lovat!
- először a szénát etessük, és csak később az abrakot!
- gumipadozat védi a patát és a lábat kaparásnál
- szalmás-forgácsos alom felmagasítása a fal mellett
- gumiszőnyeg a falnál, rácscok lefedése gumilappal
- ha lehet, etessünk kifutóban, karámban!

Illusztráció, szöveg: Marton Zsófia - www.fitocavallo.hu; fitocavallo@gmail.com

Lektorálás: Dr. Mézes Miklós - takarmánytoxikológiai szakértő, egyetemi tanár; mezes.miklos@mkk.szie.hu

